

წყარო /იხ. თამაშის თეორიები/ თამაშის პროცესით მიღებულ: სიამო-
ვნებას ბიულერი ფ. ს-ს უწოდებს.

ფუნქციური ტენდენცია - და უზნაძის მიერ შემოტანილი ცნება ფს-
-გიაში აღ-ნის ქცევათა იმ ჯგუფის ახსნის მიზნით, რ-იც მან ქცევათა
კლასიფიკაციაში ცალკე ჯგუფად გამოყო „ინტროგენური ქცევის“ სახელ-
წოდებით /თამაში, სპორტი, გართობა, მხატვრული შემოქმედება, ესთე-
ტიკური ტკბობა/ განსხვავდება, ექსტროგენური ქცევის ფორმისაგან იმ-
ით, რომ ამ უკანასკნელის ამოქმედებას პრაქტიკული მოთხოვნების და-
კმაყოფილებისათვის საჭირო რაიმე სუბსტანციური ღირებულების მოპო-
ვება განსაზღვრავს. ინტროგენური ქცევის მიზანი კი მხოლოდ იმ ძალ-
თა რეალიზაციაა, რ-ებიც პრაქტიკული მოქმედებისათვის არ აღიძვრი-
ან, მათი ამოქმედება თავისთავად ხდება, მათშივე არსებული აქტიურობ-
ის იმპულსით ანუ „ფუნქციური ტენდენციის“ მოქმედებით, რ-იც მათ
თავიდან დაჰყვებათ. ფ. ტ-ის მიხედვით, ძალა, თუ ის არსებობს, უსა-
თუოდ მოქმედებისაკენ ისწრაფვის | და სუბიექტსაც, რ-აც ძალა აქვს,
| მისი ფუნქციონის მოთხოვნილება უჩნდება.

ფუნქციური ფსიქოლოგია - მიმდინარეობა ფს-გიაში, აღმოცენდა
და განვითარდა, ჩრ. ამერიკაში. მას საფუძვლად დაედო ვ. ჯეიმზის ფს-
გიური დებულება, რ-იც უარყოფს ინტროსპექტული ფს-გის მსგავსად
ცნობიერების აგებას ელემენტებიდან /შეგრძნებებიდან/ ვ. ჯეიმზის აზ-
რით, ინდივიდუალში ყველა ფუნქციითა ერთიანობაა, სისტემაა, რომლის სა-
შუალებითაც ის ეგუება გარესამყაროს და ინარჩუნებს არსებობას. ამი-
ტომ ფს-გის მთავარი საკვლევი საგანი უნდა იყოს ქცევა, მოქმედება.
| ჯეიმზის ეს კონცეფცია, რ-მაც სპენსერისა და დარვინის გავლენა განი-
ცადა, საფუძვლად დაედო პრაგმატიზმის მიმდინარეობას ამერიკაში, გან-
საკუთრებით პედაგოგიკაში /გ. დიუი/.

| ვ. ჯეიმზის კონცეფციას ფ. ფ-ის შესახებ იზიარებდნენ ი. ბალდვი-
ნი, სტენლი-პოლი, ი. კატელი. ფს-გის განვითარება ამერიკაში ამ მიმა-
რთულებით წარიმართა, ე. ი. მოქმედების, ქცევის კვლევის მიმართულებ-
ითა. /იხ. ბიჰევიორიზმი/.

მ

ქარაქტეროლოგია /ბერძ. charassein - გამოკვეთა, ამოკაწვრა, დაწ-
დევა, logos - მოძღვრება/ - მიმდინარეობა-დიფერენციულ ფს-გიაში. შეი-
სწავლის აღ-ნის ხასიათს, მის განვითარებას, სტრუქტურას, დამოკიდე-
ბულებას პიროვნების სხვა თვისებებთან /სწროვნება, ნებელობა, გრძნო-
ბები/, არკვევს ხასიათის მნიშვნელობას და | როლს, რ-იც ინდივიდის, ისე-
-სოციალური ცხოვრების მსვლელობაში, იკვლევს ხასიათის ტიპებს.

ხასიათის ქ-ური აღწერა ცნობილია ანტიკური ეპოქიდან: თეოფრასტემ 319 ძ. წ./ აღწერა 30 ტიპური ხასიათისეული პორტრეტი; უფრო ადრე ჰიპოკრატემ / 400 ძ. წ. აა/ დაადგინა ტემპერამენტის ტიპები / იხ. ტემპერამენტი/, რ-იც ხასიათის აღწერასაც შეიცავს მე-17 ს-ში კლაბრუიერმა / 1645-1696/, თეოფრასტეს მსგავსად, აღწერა ხასიათები / 1688/, რაც მაშინ დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. მე-18 ს-ში იოან კასპარ ლავატერმა / 1741-1801 / დაწერა „ფიზიოგნომიკური ფრაგმენტები“ / 1775/. ეს თხზულება, ისე, რ-რც ამ პერიოდის სხვა ფს-გიური ლიტერატურა, არ წარმოადგენდა მეცნიერულ გამოკვლევას, რადგან თვით ფს-ლოგია, რ-რც მეცნიერება, ჯერ არ იყო ჩამოყალიბებული. მე-19 ს-ში ქ. ახლად ფეხადგმული ემპირიული ფს-ლოგიის ატომსტიურ-ასოციაციური პრინციპების პოზიციაზე დგას და ხასიათის კვლევაშიც ამ პრინციპით ხელმძღვანელობს. ასეთია მაგ., ინგლისში ფსიქოლოგი ა. ბენი / 1818-1903/, გერმანიაში ი. ბანზენი / 1830-1881/, საფრანგეთში თ. რიბო / 1839-1916/ და სხვები. ქ-იის კვლევის ეს პერიოდი არ იყო ნაყოფიერი, რადგან „ელემენტების“ ფს-გიის მეთოდით და ასოციაციის კანონების საფუძველზე, მთლიანი ფენომენის - ხასიათის - შემეცნება პრინციპულად შეუძლებელი ჩანს. მე-20 ს-ში, ფს-გიური მეცნიერება გადალახავს ასოციაციური და „ელემენტების“ ფს-გიის პრინციპულ საფუძველებს და ფს-კურ მოვლენათა შემეცნებისათვის ისეთ ცნებებს დაამუშავებს, როგორცაა „მთლიანობა“, „დისპოზიცია“, „სტრუქტურა“, „მრავლობათა ერთიანობა“, „გაგება“, „აღწერა“, „ფენომენოლოგია“, „აგებულება“, „განწყობა“. ამ პერიოდში იწერება „სხეულის აგებულება და ხასიათი“ / კრეჩმერი, შელდონი და სხვა/. მოძღვრება „კონსტიტუციის“ შესახებ, საფუძველი იყრება „გონით მეცნიერულ ფსიქოლოგიას“, მუშავდება „ტიპოლოგიის“ პრობლემა / შპრანგერი/, ვითარდება პიროვნების კვლევის სხვადასხვა მიმდინარეობანი, მკვიდრდება ახალი ფს-გიური ცნებები და კვლევის მეთოდები / „რორშახის ტესტი“, „თემატური აპერცეფციის ტესტი“, „განწყობის ტესტი“/. ფსიქოლოგიის ამ მიღწევებს ახალი თვალსაზრისი შეაქვთ ქ-იის მიმდინარეობაში, ამდიდრებენ მას ახალი ცნებებით და კვლევის მეთოდებით. ქ-ც იწყებს მუშაობას ამ ახალი ცნებებით და მეთოდებით.

ქერქი თავის ტვინის დიდი ჰემისფეროებისა - ც. ნ. ს-ის ქვიან განვითარებული ნაწილია იგი მორფოლოგიურად და ფუნქციურად ძალიან რთული და უმნიშვნელოვანესი ორგანოა. მისი სისქე 1,5 - 3 მმ. აღწევს, ქ. ფარავს თავის ტვინის დიდი ჰემისფეროების მთელ ზედაპირს. ქ-ის მორფოლოგიური აგებულების თავისებურებას შეადგენს ის, რომ იგი ყველგან ექვსი

ფენისაგან შედგება /დაადგინა ბროდმანმა/. მანვე /ბროდმანმა/ აღწერა ქ-ის ციტოარქიტექტონიკური რუკა და გამოაქყონ უჯრედოვანი ველი. თავის ტვინის დიდი ჰემისფეროების ქერქი არის ფს-კური, ფუნქციის მატერიალური სუბსტრატის; ქერქვეშა წარმონაქმნებთან ერთად ის ახორციელებს უმაღლეს ნერვულ მოქმედებას. მასში აღიძვრება ნებიოთი მოძრაობების იმპულსები და ანალიზატორებიდან მომდინარე ინფორმაცია გარდაიქმნება გაცნობიერებულ აღქმად. დიდი ჰემისფეროების ქერქი ყველაზე დიდ განვითარებას აღ-ში აღწევს.

ქვეფსიქიკური - არსებითად იგივეა, რაც არაცნობიერი.

ქვეცნობიერი - იხ. არაცნობიერი.

ქიმიური შეგრძნებები - იხ. გემოსა და სუნის შეგრძნება.

ქოლერიკული ტემპერამენტი /ბერძ. cholos - ნაღველი/ - ჰიპოკრატეს მიერ დადგენილი ტემპერამენტოს ოთხი ტიპიდან ერთ-ერთი. მისი აზრით, ქ. ტ. წარმოიჭობა ყვითელი ნაღველის სიჭარბით ორგანიზმში. დამახასიათებელი ნიშნებია: ადვილად აგზნებადობა, სიფიცხე, მბრძანებლობა, ემოციების ხანგრძლივობა, სიამაყე, შურიანობა, მიდრეკილება უარყოფითი ემოციისაკენ, მუდმივი დაუკმაყოფილებლობა, გამომხატველი მოძრაობების სიჭარბე. ც. ნ. ს-ის მიხედვით ტემპერამენტის კლასიფიკაციაში ქ. ტ-ს შეესატყვისება - ძლიერი, უწონასწორო ნერვული მოქმედების ტიპი /იხ. პავლოვი/, იხ. ტემპერამენტი.

ქრომატული ფერები - იხ. ფერის შეგრძნება.

ქრონოლოგიური ასაკი - იხ. ასაკი.

ქრონოსკოპი /ბერძ. chronos - დრო, skopeō - ვუყურებ/ - დროის შონაკვეთების ზუსტი გასაზომი ხელსაწყო.

ქცევა /რუს. деятельность, ინგლ. behaviour, ფრანგ. comportement, გერმ. Verhalten /- სუბიექტის რაიმე მოთხოვნილების მიზნით გამოწვეულ მოძრაობათა თანამიმდევრობა /დ. უზნაძე/. ამ თანამიმდევრობის ყოველი ცალკე მოძრაობა ნერვულ ცენტრში მიმდინარე ფიზიოლოგიური პროცესია, რაც კუნთის შეკუმშვით მთავრდება. აზრი და მნიშვნელობა ამ ცალკე მოძრაობას საერთო მოძრაობათა კონტექსტში ეძლევა, რაც გარკვეულ მიმართებაში იმყოფება სუბიექტთან და მის მიზანს ემსახურება. ქ. არის სუბიექტის განწყობით, ე. ი. მისი მოთხოვნილებით და შესატყვისი გარეპირობების ერთიანი მოქმედებით განსაზღვრული აზრისა და მიზნის შემცველ მოძრაობათა ერთობლიობა „იმისათვის“, რომ ცოცხალმა არსებამ თუნდ ერთი გარკვეული ნაბიჯიც გადადგას, იგი, როგორც მთელი, წინასწარ უნდა ჩადგეს გარკვეულ მდგომარეობაში; თუ მას სწორედ ამ ნაბიჯის გადადგმა უნდა, მაშინ იგი, როგორც მთელი, სწორედ ამ ნაბიჯის გადასადგმელად

უნდა განეწყოს / დ. უზნაძე / ქ. „მოლარული პროცესია“, საგნობრივად მიმართული და მიზნით გაშინაარსებული. ცალკე მოძრაობა, ან მოძრაობათა რიგი, რაც არ არის სუბიექტის მოთხოვნილებით, მისი განწყობით გაშუალებული, არ წარმოადგენს ქცევას და არც არის ფს-გიური კვლევის საგანი.

ქის სხვანაირი გაგება წამოაყენა „ბიჰევიორისტულმა“ ფს-გიამ, რაც ამაში წარმოიშვა თავისი განვითარების პირველ პერიოდში იგი უარყოფდა სუბიექტით გაშუალებული ქცევის იდეას და ქიდან რიცხავდა უფლებივე სუბიექტურს, ფს-კას, ცნობიერებას, მიზანს, აზრს. ამჟამად ე. წ. ნეობიჰევიორიზმი „შუამდებარე ცვლადის“ სახით, სტიმულ-რეაქციის ურთიერთობაში ცდილობს შემოიტანოს „ოპერაციონიზმის პრინციპის“ მიხედვით გაგებული ზოგი ფს-გიური შინაარსის. სიტყვა, მაგა, მიზანი, მოლოდინი და სხვა.

ქცევის ფორმები — ცნება „ქცევის ფორმა“, როგორც სპეციფიკურ ფს-გიური ტერმინი, შეიმუშავა და ფს-გიაში შემოიტანა დ. უზნაძემ. შეიცავს ად-ნის ქცევათა კლასიფიკაციას ტიპურ სახეებად. ქცევათა სისტემატიზირება და ტიპურ სახეებად დაჯგუფება, გარდა დ. უზნაძის „ქცევის ფორმებისა“, ფს-გიაში ცნობილი არ არის.

დ. უზნაძის მუხედულებით, ქცევა არის ად-ნის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისათვის საჭირო მიზანშეწონილ მოძრაობა — მოქმედებათა ერთობლიობა. ამის შესატყვისად ქცევათა ფორმების დადგენის / კლასიფიკაციის / პრინციპად დ. უზნაძეს მიღებული აქვს სუბიექტის მოთხოვნილებებისა და მის დასაკმაყოფილებლად მოცემული გარეგანი პირობების ერთიანობა — განწყობა. ამ პრინციპის საფუძველზე, ქცევათა მთელი სამყარომან ექსტეროგენურ და ინტროგენურ დაჯგუფებად დაყო.

ექსტეროგენურია ქცევა, როცა სუბიექტის მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საგანი სუბიექტის გარეთ იმყოფება და მან იგი უნდა მოიპოვოს. ამ პრაქტიკული ამოცანის შესასრულებელ მოქმედებას / საგნის მოპოვებისათვის საჭირო მოქმედებათა ერთობლიობას / ექსტეროგენური ქცევა ეწოდება.

ინტროგენური ქცევა, პირიქით, არ არის რაიმე პრაქტიკული მიზნისკენ მიმართული, იგი წარმოიშობა სუბიექტის აქტიურობის / მისი ძალების რეალიზაციის / მოთხოვნილებისაგან, მისი „ფუნქციური ტენდენციისაგან“, ამის შესატყვისი მოქმედება კი თვითმიზნური ხასიათისაა.

ამ ორი დაჯგუფიდან ცალკე დგას სწავლა, როგორც ქცევის ფორმა იგი, უზნაძის თეორიით, ქცევის თავისებური სახეა, რაც შეიცავს ორივე დაჯგუფის / ექსტეროგენურისა და ინტროგენურის / ელემენტებს და მასთან ერთად ორივესაგან საფუძვლიანად განსხვავდება. სწავლით მიღწეული

შედეგი სულ სხვა სახისაა, ვიდრე ექსტერო ან ინტროგენური ქცევითში-
 ლწეული; სწავლის შედეგად არა მარტო იმის ცოდნა შეიძლება, რაც კონ-
 კრეტულად ისწავლება, არამედ თვით ცოდნის შეძენის უნარიც ვი-
 თარდება მაგა, ასოების წერის დასწავლის შედეგად ვითარდება საზო-
 გადოდ წერის უნარი, გარდა ამისა, სწავლა ქცევის გენერალური სახეა,
 რაც იმას ნიშნავს, რომ სწავლა ყველაფრისა შეიძლება, „რომელი ქცევის
 ფორმა უნდა ავილოთ, სულერთია, სწავლა შეიძლება ყველას ეხებოდეს“
 /და უზნაძე/. ამით სწავლა იმდენად განსხვავდება ქცევის სხვა ფორმი-
 საგან, რომ მისი ცალკე ფორმად გამოყოფა და უზნაძეს კანონიერად
 მიაჩნია.

ქცევის ფორმების სქემა /და უზნაძის მიხედვით/

1. ექსტეროგენური	2. ინტროგენური	3. სწავლა
მოხმარება	თამაში	
მოვლა	გართობა	
მომსახურება	სპორტი	
შრომა	მხატვრული შემოქმედება	
ცნობისმოყვარეობა	ესთეტიკური ტკბობა	
საქმე		

ქცევის ექსტეროგენური ფორმა/ლათ. *exter* – გარეთ, გარეგანი, ბერძ. *genesis* – წარმოშობა / –და უზნაძის მიერ შემოტანილი ცნება ფს – გიაში /იხ. ქცევის ფორმები/. აღ-ნის ქცევათა კლასიფიკაციაში ცნე-
 ბა ქ ე ფ აღნიშნავს გარკვეულ ჯგუფს, როცა რაიმე პრაქტიკული მოთ-
 ხოვნის დასაკმაყოფილებლად საგანი, რომლის ასიმილაციაც უნდა
 მოხდეს ორგანიზმთან, სუბ-ტის გარეთ იმყოფება, ამ საგნის მოსაპოვე-
 ბლად ის /სუბ-ტი/ ისეთ ქცევას მიმართავს, რ-იც უზრუნველყოფს ამ
 საგნის დაუფლებას სუბიექტის მიერ და ორგანიზმისათვის მიწოდებას;
 აქტიურობის ანუ ქცევის ასეთ ფორმას ქ ე ფ ეწოდება. ქ-ვის ე ფ-ის
 სახეებია: მოხმარება, მოვლა, მომსახურება, შრომა, ცნობისმოყვარეო-
 ბა, საქმე. 1. მოხმარება ქცევის იმ თავისებურ სახეს ეწოდება,
 რ-იც წამა-სმის მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად საჭირო მოძრა-
 ობებს შეიცავს ასეთი მოძრაობებია /როცა საკვები მოცემულია/ მოკ-
 ბეჩა, ღეჭვა, ყლაპვა, დაღევა. 2. მოვლა, რ-აც ქცევის ფორმა, მოხ-
 მარების ფორმას ენათესავება ისიც ორგანიზმის აქტიუალური მოთხოვ-
 ნის დაკმაყოფილებას ემსახურება ასეთია სხეულის სისუფთავის მო-
 თხოვნის დასაკმაყოფილებლად: დაბანა, და-
 გარცხნა, ჩაცმა-დახურვა. 3. მომსახურება, წარმოადგენს მოხ-

მარება—მოვლისათვის საჭირო მოძრაობების, ერთი მხრივ, დიფერენცია-
 ციას და, მეორე მხრივ — გართულებასა საქმე ისაა, რომ ად—ნი საკვებად
 | ვარგის, ბუნების მიერ ბოძებულ პროდუქტს, იქვე კი არ ჭამს, სადაც მის-
 წვდება, არამედ მას ჯერ გადაამუშავებს: დაკლავს, იტყავებს, ხარშავს,
 წვავს, აცხობს, ერთი სიტყვით, საჭმელს წინასწარ ამზადებს და მერე
 ჭამს. ტანისამოსს გამოჭრის, შეკერავს და ისე ეცვამს. ყველა ეს და სხვა
 ასეთი მოძრაობა თვითმომსახურების სახელითაა ცნობილი. თვითმომსა-
 ხურების ქცევათა ჯგუფში შედის აგრეთვე საკუთარი ოჯახის წევრებ-
 ის მომსახურებაც, რადგან ოჯახიც პიროვნების / ფართოდ გაგებულის / ცნე-
 ბაში შედის. ცნებათა აღნიშნულ სამი ფორმა / მოხმარება, მოვლა, მომ-
 სახურება / მონათესავე ფორმებია, ისინი ინდივიდუალურად განსაზღვ-
 რული, კონკრეტული და აქტუალური მოთხოვნილების საფუძველზეა წარ-
 მოქმნილი. მათთვის ისაა დამახ., რომ მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას-
 თან ერთად ამ | მოძრაობათა გამომწვევი იმპულსიც ქრება, მოძრაობები
 წყდება ისე, რომ მათი მოქმედების შედეგად არავითარი ობიექტური ღი-
 რებულების მქონე ნაწარმი არ რჩება, ამიტომ მათ იმპულსური ქცევა
 ეწოდებათ. ეს ჯგუფი / მოხმარება, მოვლა, მომსახურება / ექსტეროგე-
 ნური ქცევის პირველი ძირითადი ფორმაა. 4. ცნებათა სხვა-
 რ ე ბ ა — ად—ნის ფს—კური ცხოვრებისათვისაა დამახასიათებელი,
 განვითარებული სოციალური ცხოვრების | დონეზე. ჩნდება ინტელექტუა-
 ლური / აზროვნების / მოთხოვნილების სახელწოდებითაა ცნობილი და
 „ცოდნის წყურვილის“ სახით განიცდება. ჩვეულებრივ, ცნობისმოყვარე-
 ობის დაკმაყოფილების ორი გზა არსებობს: ან ცნობა მზავზარეულად
 სხვისგან მიიღო, ან საკუთარი კვლევით მოიპოვო. ორსავე შემთხვევაში
 გარკვეული აქტიურობა უნდა განავითარო. აქტიურობის ქცევები ნაირნა-
 ირია: პრესით სარგებლობა, სხვასთან ბაასი საჭირო ცოდნის მისაღებად,
 ან კიდევ საკუთარი ძალღონით ძიების წამოწყება და კვლევითი მუშაობ-
 ის გაშლა. ცნობისმოყვარეობის ქცევის ფორმა, ისე როგორც „მოხმარებ-
 ის“ ფორმა გამომწვეულია აქტუალური მოთხოვნილების იმპულსით, მაგრამ
 მაინც ტიპოლოგიურად დამოუკიდებელ ქცევის ფორმად მიიჩნევა, რად-
 გან მისი საფუძველი—მოთხოვნილება ფიზიკურ-ფიზიოლოგიური ხასიათისა კი
 არაა, არამედ ფს—კურ—ინტელექტუალური / თეორიული/. 5. შრომა არ ენა-
 თესაგება მოხმარება—მოვლა მომსახურების ქცევათა ჯგუფს. ის ექსტერო-
 გენური ქცევის მეორე ძირითადი ფორმაა. „შრომის ქცევისათვის ისაა
 დამახასიათებელი, რომ პრინციპულად იგი სუბიექტის აქტუალური მოთ-
 ხოვნილების იმპულსის გარეშე მიმდინარეობს და მის პროცესში შექმნი-
 ლი ღირებულება, მოთხოვნილების კონკრეტული განსაზღვრულობის ფარ-
 გლებს შორდება: შრომა ობიექტური აზრის, ობიექტური მნიშვნელობ-

ის მქონე პროდუქტს ქმნის“ /ღ. უზნაძე/ მოხმარება—მომსახურების შემთხვევაში ქცევას ყოველთვის აქტუალური მოთხოვნილება განსაზღვრავს, შრომას კი—მოთხოვნილების იდეა, განყენებული ცნებაა შრომა ზეინდივიდუალური და ზედროული ღირებულების პროდუქტის შექმნისკენაა მიმართული; შრომა ნებელობითი აქტია, მოხმარება—მომსახურების აქტები. კი ინსტინქტის ან პირობითი რეფლექსის ბუნებისაა. შრომა სპეციფიკურ ად—ნური მოვლენაა, მოხმარება და მოვლა — მომსახურების ელემენტები კი ცხოველსაც ახასიათებს. ფიზ. შრომის გვერდით კანონიერ ადგილს იკავებს ინტელექტუალური მოთხოვნილებით განსაზღვრული გონებრივი შრომა: რ—იც შემეცნებითი პრობლემების გადაჭრას ემსახურება. ს ა ქ მ ე ეწოდება ექსტეროგენური ქცევის ისეთ სახეს, რ—აც, ერთი მხრივ, საერთო აქვს, რ—რც მოხმარება—მომსახურების ქცევასთან, ისე—შრომასთან, ხოლო, მეორე მხრივ, განსხვავდება ორივესაგან იმდენად მკვეთრად, რომ საესებით დამოუკიდებელი ქცევის სახეს ლებულობს ასეთია ყველა ის პროფესია, რომლის მოქმედება, შრომის მსგავსად, დამოუკიდებელი ღირებულების მქონე იდეური მოთხოვნილების საფუძველზე მიმდინარეობს და ამის გამო იძენს შრომის ყველა ნიშანს. მაგრამ შრომისაგან განსხვავებით, და მოხმარება—მომსახურების მსგავსად, ის რაიმე კონკრეტული პროდუქტის შექმნისაკენ არ არის მიმართული და არც ქმნის რაიმე გარკვეულ პროდუქტს ეს გარემოება მას „მომსახურების“ ქცევის ფორმასთან აახლოებს, მაგრამ ის არც მომსახურების ფორმაა, რადგან კონკრეტული მოთხოვნილების საფუძველზე კი, არ მოქმედებს, არამედ განყენებული, ზოგადი იდეის საფუძველზე. ასეთ ქცევას უზნაძე ს ა ქ მ ი ს, საქმიანობის ქცევის ფორმას მიაკუთვნებს ასეთია მაგ., ტრანსპორტის მომსახურება, რ—იც უშუალოდ რაიმე პროდუქტს კი არ ქმნის, არამედ უფრო იდეის საფუძველზე მოქმედებს /წარმოებას უზიდავს მასალას; გადაჰყავს წარმოებისთვის ხალხი და სხვა/. არსებითად ასეთია პროფესიათა დიდი უმრავლესობა /ექიმი, მასწავლებელი, ტექნიკოსი და სხვა/. ქცევის ექსტეროგენურ ფორმათა შორის „საქმე“ უფრო ახლოს მაინც შრომასთან დგას, ვიდრე მოხმარება—მომსახურების პირველ ძირითად ფორმასთან.

ქცევის ინტროგენური ფორმა /ლათ. intro— შიგნით, ბერძ. genesis—წარმოშობა/ — და უზნაძის მიერ შემოტანილი ცნება ფს—გიაშია ეწოდება ად—ნის ქცევათა კლასიფიკაციის სისტემაში ისეთ ქცევას, რ—იც წარმოიშობა, თვით აქტივობის, ფუნქციობის, ძალთა თავისთავად ამოქმედების მოთხოვნილების საფუძველზე. ასეთ ქცევას არავითარი პრაქტიკული მიზანი არა აქვს, რაიმე საგნის დაუფლებას არ ესწრაფვის. ქცევა—ა თამაში, გართობა, სპორტი, მხატვრული შემოქმედება, ესთეტიკური ტკბობა.

1. თამაში დამახასიათებელი და სპეციფიკურია ბავშვობის ასაკისათვის; ამ პერიოდში თამაში ქცევის გაბატონებული ფორმაა, ექსტროგენური ქცევის ყველა ფორმა შეიძლება ბ-მა თამაშის შინაარსად გამოიყენოს /მაგ., ბ-ვი თამაშში თავის დედოფალს ვარცხნის, ბანს, უვლის და სხვა/. თუმცა ექსტროგენური ქცევის ფორმით სარგებლობის მოთხოვნილება, ბ-ისთვის ჯერ კიდევ უცხოა; თამაში წარმოიშობა ფუნქციური ტენდენციიდან გაინაღდოს საკუთარი თავისუფალი ძალები; თამაში არის „ძალთა სპონტანური თავისუფალი მოქმედება“ /უზნაძე/. 2. გობობა - დამახასიათებელი ად-ნისათვისა; გართობას მაშინ მიმართავს ად-ნი, როცა ექსტროგენური მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად ძალთა იძულებული ხარჯვა რეალიზებულია და ის ისვენებს და სვენების პერიოდში იწყებენ მოქმედებას „ფუნქციური ტენდენციის“ გაუნაღდებელი ძალები; მათი განაღდების მიზნით ად-ნი მიმართავს თამაშს /უკრავს მუსიკას, ცეკვავს, მღერის, ან, გართობის მიზნით, წიგნს კითხულობს, ბაასობს, სეირნობს და სხვა/. ამ შემთხვევაში ქცევა იძულებით ხასიათს არ ატარებს, არამედ „ძალთა თავისუფალ თამაშს“ წარმოადგენს. 3. სპორტი - ახლოს დგას გართობასთან, მას ხშირად მიმართავენ გართობის მიზნით, მაგრამ, რ-რც განცდა იგი უფრო სხვა ბუნებისაა, ვიდრე გართობა, ამის გამო იგი დამოუკიდებელი ქცევის ფორმად მიიჩნევა; სპორტი მოტორული მოძრაობებისაგან შედგება, რომლებსაც შეჯიბრებაში გამარჯვების მოტივით გამოწვეული მოძრაობის გარეშე არსებული სხვა რაიმე მიზანი არ ამოქმედებს; მოძრაობის იმპულსს აქ თვით მოძრაობისადმი შინაგანი მისწრაფება წარმოშობს, მოძრაობა, რ-რც ფუნქციის მოთხოვნილება და არა მოძრაობის შედეგად მიღებული სიამოვნების განცდა /რ-რც ამას კარლ ბიულერი ვარაუდობდა; სიამოვნება შედეგია და არ შეიძლება ის წინ უსწრებდეს მოძრაობას, რ-რც გამომწვევი იმპულსია. „მოძრაობის ფუნქცია თვით შეიცავს თავის თავში ამოქმედების იმპულსს: ფუნქცია თვითონ ისწრაფვის ამოქმედდეს, მას ფუნქციობის ტენდენცია აქვს“ /და უზნაძე/. სპორტი, თუმცა ფიზიკური მოძრაობებისაგან შედგება, მაგრამ ეს არ გამოირიცხავს სპორტულ მოქმედებაში გონებრივი ფუნქციების თანამონაწილეობას. მაგ., ჯადრეკი სპორტული თამაშია, მაგრამ, სრულდება გონებრივი ოპერაციების მეშვეობით. 4. მხატვრული შემოქმედება შრომის მსგავსად ისეთ ნაწარმოებს ქმნის, რომელსაც გარკვეული ღირებულება აქვს და, მაშასადამე რაღაც მოთხოვნილებასაც აკმაყოფილებს, მაგრამ შრომად მას მაინც არავინ თვლის. იმიტომ, რომ მას, შრომის მსგავსად, თავის მიზნად დასახული არა აქვს პროდუქტის შექმნა რაიმე პრაქტიკული მოთხოვნილების დაკმაყოფილების მიზნით. თავისი შემოქმედების იმპულსს

ის აქედან არ იღებს. „ხელოვნება არა ობიექტურად მოცემული საგნების შესატყვისი გამოხატულების მიზანს ემსახურება, არამედ თვითონ ხელოვანის ინტიმურ განწყობილებათა გამოხატვის მიზანს: ხელოვნება შინაგანი განსაზღვრების ფორმას და ამიტომ იგი სინამდვილის ფოტოგრაფიულ რეპროდუქციას როდი იძლევა, არამედ სინამდვილის ახალ ფორმებს ქმნის“ /და უზნაძე/. ხელოვანი ისწრაფვის, რაც შეიძლება ადეკვატური ფორმით განასახიეროს თავისი შინაგანი ინტიმური განწყობილება, შექმნას თავისი განწყობილების შესაფერისი ნაწარმოები. ხელოვანის შემოქმედების ფესვები „ფუნქციური ტენდენციის წიაღშია წასული და შემოქმედების აზრი, შემოქმედების, რ-რც მოქმედების პროცესუალურ ხასიათში მდგომა რეობს“. 5. ეს თ ე ტ ი კ უ რ ი ტ კ ბ ო ბ ა — ეწოდება მშვენიერების განცდის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას. მშვენიერება ეძლევა აღნს ან უშუალოდ ბუნების სურათებით, ან მხატვრული ნაწარმოების სახით. ესთეტიკური მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას სუბ-ტი აღწევს, ან ბუნებრივად მოცემული ან ხელოვნურად შექმნილი სილამაზის ნიმუშების ჯვრეტით. ჯვრეტის აქტი გვაგონებს მოხმარების ქცევის ანალოგს /კბეჩა, ლეჭვა, ყლაპვა/, რადგან ჯვრეტის გზით მიიღწევა მოთხოვნილების დაკმაყოფილება. მაგრამ განსხვავება მათ შორის იმდენად დიდია, რომ ამ მსგავსებიდან არაფერი რჩება. ჯვრეტა ქცევის თავისებურ ფორმას წარმოადგენს. ესთეტიკური ტკბობის შემთხვევაში ჯვრეტა, რ-რც აქტი, უშუალოდ იწვევს ესთეტიკურ ტკბობას, აკმაყოფილებს ესთეტიკურ მოთხოვნილებას, მაშინ, როცა „მოხმარების“ ქცევაში „ლეჭვა-ყლაპვა“, რ-რც აქტი კი არ აკმაყოფილებს ორგანიზმის მოთხოვნილებას, არამედ ამ გზით მიწოდებული სანოვაგე, რ-რც საასიმილაციო ნივთიერება.

ღ

ღამის 'შიში /Pavor nocturnus/ ლათ. pavor — კანკალი, შიში, nocturnus — ღამე/ — შიში, რ-იც წარმოიშობა ღამე, ძილის დროს. ხშირად ემართებათ ბ-ვებს. დამახასიათებელია ძილში კანკალი, მოტორული აგზნება, წამოძახილი, ბ-ვი გარბის, ტირის, ვერ ცნობს თავისიანებს, ცოტა ხნის შემდეგ მშვიდდება და იძინებს. მეორე დღეს არაფერი ახსოვს /სრული ამნეზია/. ითვლება ნევროზის ერთ-ერთ გამოვლენად.

ყ

ყვითელი ლაქა — ყველაზე უფრო მგრძნობიარე ადგილი სინათლისადმი თვალის ბადისებრ გარსში; ლაქის შუაში მოთავსებულია ცენტრალური ფოსო, შეიცავს მხოლოდ კოლბებს.